

1925 Budbringeren

Veggen på Astor Theater i New York var den 14. november 1933 dekket av et gigantisk skilt (lysposter) bestående av 70 000 lamper, visstnok det største billboard til da i verden. På den stod det: «*The biggest picture ever made*» (den største filmen som er laget). Filmen het Eskimo, fikk Oscar – og hovedrollen hadde Ray Mala, mens en bitte liten birolle ble spilt av stjørdalingen John Hegness. Som en kuriositet kan nevnes at en norsk film i 1930 bar samme navnet og var Henki Kolstad sin filmdebut.

Da den prisbelønte forfatter, historiker og journalist Lael Morgan ga ut ei lita bok om Ray Mala i 2011, var jeg en liten bidragsyter som ble referert til som kilde noen steder i boka, blant annet under et bilde jeg hadde skaffet. Der står det: «*Photo courtesy of Hans Olav Lokken, Hegness descendant living in Norway*». At jeg er oppgitt som etterkommer av John Hegness, får jeg ta som en stor ære, selv om det nok ikke er riktig. Lael Morgan er forøvrig dedisert i Alaska Women's Hall of Fame.

I *Stjørdalens krønike*, bind 8, side 71, skrev jeg historien om John Hegness, den første vinneren av Alaskaløpet (forløperen til Iditarod). Lite visste jeg da at vår egen stjørdaling var meget sentral i en verdenshendelse i 1925. Følg med inn i en verden om to personer som kanskje ikke er så kjente, men som i lag, og på vært sitt vis har satt seg selv og sin samtid på verdenskartet. Stjørdalingen John Hegness fortjener å bli lagt merke til. Men la oss begynne med begynnelse:

Ray Wise ble født den 27. desember i 1906 i Candle, Alaska. Hans far var Bill Wise, en russisk omflakkende handelsmann som hadde kommet til det lille stedet i Alaska. Dette var en base for gruvedriften i området, og hadde sitt eget postkontor. Bill Wise kom dit i 1902 for å lete etter gull. Bill Wise, f. 1866, var sønn av russerne Mendel Weisbleeth og Dena Wolsch, sistnevnte visstnok i slekt med tsaren. Dette til tross synes det som om familien måtte flykte etter mordet på tsar Alexander II. Flere russere slo seg ned i San Francisco. Etter Klondike i 1897, flyttet letingen etter gull seg nordvestover. Dette

tiltrakk stadige eventyrere. En av dem var Bill Wise. Candle lå lengst inne i fjordarmen Kotzebue Sound, på andre siden av halvøya Seward Pennsula, nord av Nome. En må gå ut i fra at Ole Andreas Johansen fra Stjørdal også kom seilende til Candle flere ganger (se side 125). Hit hadde en svenske ved navnet Johnny Herbert også kommet, og så et potensial i hotell, bar og dansehull. Bill Wise gikk en kort tid i kompanjongskap med svensken. Senere skulle det komme en annen link mellom de to.

*Ray Wise /
Ray Mala*

Disse hvite som kom til Candle kunne få stor innflytelse på unge eskimoer. En av dem var ei ung eskimojente (Inupiat) som het Casina Armstrong. Hennes eskimonavn var Karenak, og hun var datter av Nancy Armstrong, gift med Isskosk Armstrong. Hun lot seg frelse av vestens kultur og så seg raskt ut denne russiske jøden, som ikke bare kunne gi henne det moderne Amerika, men som hadde en utstråling og sjarm som traff henne. Andre eskimoer så på dette med lite blide øyner. Det måtte gå som det gikk. Casina ble med barn, og Bill Wise var på vandring. Plutselig var han bare borte. Trolig visste han på det tidspunktet ikke at Casina bar hans barn. Ray Wise ble født i ei jordhytte, som trolig tilhørte hans besteforeldre. Han fikk eskimonavnet Ach-Nachak eller Chee-Ak som betyr «ung kvinne». Da faren var forduftet, og ekteskapet også i dette miljøet var en livsforsikring, giftet Casina seg med tidligere nevnte svenske Johnny Herbert. Casina gjorde alt for at Ray skulle vokse opp med den hvite manns kultur, et trekk hun hadde arvet fra sin kjødelige far, Preston Keyakpuk Mills. Rays oldemor derimot lærte gutten eskimoenes tradisjonell levesett, fangsmetoder og «survival». Under en slik tur, var påkjenningen ekstra stor, der han trodde at oldemora hadde sovnet i en enkel og primitiv bivuak, mens hun i virkeligheten døde der og da. Guttunge Ray på noen få år, lå og holdt omkring oldemora, skjønte ingenting – og mest sultet i hjel. Han ble funnet i aller siste liten etter flere dagers leting. Mor Casina døde av «spanska» da Ray var 12 år i 1918. At han vokste opp i to ulike kulturer, gjorde Ray sterk på ett vis, men ikke akseptert av alle, og hans forhold til et par andre familiemedlemmer plaget ham meget. Han var ikke alltid velkommen hjem.

Som ung tenåring fikk Ray Wise hyre hos John Hegness på båten «Silver Wave». John Hegness var ingen hvem som helst. Han var den første vinneren av The All Alaska Sweepstakes. John Hegness var så stor i Alaska på den tiden at alle hadde hørt om ham og hans kvaliteter. Blant eskimoene var han ansett som en av deres egne. Han livnærte seg blant annet som den første postmesteren i Nome og brakte posten til de ytterste utposter uansett hvor det måtte være, uansett vær, noen ganger med hunder andre ganger med

båten. John Hegness var av de som ikke glemte at han selv hadde vært kalv, og lærte unge Ray Wise naturens samspill – slik han selv hadde lært det som gjeter i Fornesmarka i Forradalen i Hegra. Det var John Hegness fra Stjørdal som gjorde mannfolk av Ray Wise.

Da Ray Mala jobbet for John Hegness på båten «Silver Wave», møtte han Frank Kleischmidt (1871–1949), en oppdagelsesreisende som hadde kommet til Alaska for å lage en film han kalte *Primitive Love*. Den tyske immigranten så en eskimogutt med utrolig utstråling, og som tross sin unge alder kunne fortelle Kleischmidt om eskimoens kultur. Muligens ble han imponert over tenåringen, for plutselig fikk Ray Wise tilbud om å opptre både foran og bak kameraet. Og tyskeren fikk rett. Eskimogutten utviste talent, med en spesiell evne til å zoome, samt gjorde seg godt som skuespiller, der ulike scener skulle gjenspeile hverdagen i dette umilde og tøffe landskapet.

John Hegness

Kort tid etterpå møtte Ray Wise den anerkjente dansken Knut Rasmussen, og var med ham på en ekspedisjon fra 1921 til 1924 som ble kalt for *The Great Sledge Journey*, hvis hensikt var å samle inn og beskrive sagn, legender og sanger fra Inuitmiljøet. Ray ble ansatt som kamera-mann. Knut Rasmussen var antropolog, og ekspert på eskimoenes kultur. Dansken fikk lungebetennelse, og kombinert med en matforgiftning, døde han den 21. desember 1933, 54 år gammel.

I 1925 skjedde en av historiens mest kjente hendelser, omtalt verden over, og mest gjengitt hver gang det er en reportasje fra Nome og Alaska. To av de mest sentrale personer i formidlingen av denne hendelsen var eskimoen Ray Wise og stjørdalingen John Hegness. John Hegness snakket eskimoens språk så godt at han til og med klarte å snakke dialekter. I hele Alaska og Nord-Canada var han kjent under betegnelsen: «besuktuak», som betyr «the great traveler», i overført betydning «kjentmann». Det var derfor John Hegness de satte sin lit til når noe bare måtte gjøres, de største utfordringene – de hardeste, strabasjose ferder gjennom villmarka. Da difteri brøt ut i Nome i januar 1925, med temperaturer ned i 45 minusgrader og vindstyrker på over 35 m/s (til sammen nærmere minus 65), kunne ikke datidens primitive fly klare en slik tur. Båter kunne ikke komme inntil grunnet islagte fjorder. Tog og veier fantes ikke. Kun hunder kunne brukes. Slik også tidlig i 1925 da verden holdt pusten gjennom meldinger fra Nome i Alaska, om et samfunn som kunne bli utryddet gjennom en epidemi. Vi kjenner til hundestafetten som

brakte serumet og redningen til Nome. En strekning fra Namana på ca. 675 miles (421 kilometer). 20 mann delte strekningen. Etter bare fem og en halv dag fullførte nordmannen Gunnar Kaasen siste etappe, og kom frem til Nome med lederhunden Balto klokken 0530 den 2. februar. Han parkert utenfor Miners & Merchant bank i hovedgaten i Nome, mens noen vil ha det til at han stanset utenfor salongen til Wyatt Earp (ref. gunfight at O. K. Corall, Tombstone, AZ den 26. oktober 1881). Uansett heter det seg at da Gunnar Kaasen overrakte serumet til doktor Welch, kollapset nordmannen med følgende ord: «*Damn fine dog*». En som så alt dette var den 19-årige Ray Wise.

John Hegness klar for nytt oppdrag, her som postmann

Serumløpet til Nome, kjent som «The Great Race of Mercy» eller «Kappløpet med døden», blir årlig minnet med Iditarodløpet. Utallige er de filmer, dokumentarer, programmer, artikler og bøker som har tatt for seg dette verdensøyeblikket, for ikke å si hva som skjedde etterpå når ære og berømmelse skulle utdeles, hvor Gunnar Kaasen og Leo Seppälä kom i et uheldig lys. Og vi har trolig alle sett det lille glimtet fra ankomsten til Gunnar Kaasen, og noen sekunder fra hovedgaten i Nome – hvor doktor Welch tar i mot serumet. Denne filmstubben er kun på noen få sekunder, men har gått verden rundt som selve dokumentasjonen og vitnesbyrd på et av de mest avgjørende og spennende øyeblikk i verdenssamfunnet. Det er vel knapt noe TV-program fra Nome og Alaska som ikke har med dette glimtet fra 1925. Og nå er vi fremme ved ett av kapittelets hovedpoeng. Den som filmet verdensøyeblikket var Ray Wise, tidligere mannskap ombord hos John Hegness, som hadde gått i skole hos stjørdalingen. Men for oss trøndere, er det ikke det som er hovedpoenget. Her kommer et viktig historisk faktum: Det var John Hegness som tok på seg å bringe filmsnutten ut til verden. Telegrafien hadde i kodeform brakt nyheten om serumkappløpet til sivilisasjonen. Nå skulle verden få se det ved selvsyn. Nå skulle det dokumenteres. Kun en mann kunne klare den bragden, nemlig stjørdalingen John Hegness, «besuktuak'en». Hele verden ventet på trønderen. Med livet som innsats, med filmkapselen bundet fast til kroppen, tok John Hegness seg gjennom Alaskas villmark i bitende kulde og mørke. Stjørdalingen John Hegness var mannen som fortsatte når andre ikke orket, ga opp eller ikke turde. Ray Wise hadde avtalt med sin gode venn

Merl LaVoy i Pathé News i Seattle om enerett til filmsnutten. 48-åringen John Hegness vandret midtvinters alene fra Nome til Seward, gjennom en av de mest ugjestmilde ødemarker i verden, over Kuskokwim Mountains, gjennom isøde, dyp snø, råker, forræderske snøbreer og en kulde som rammet ham inn og gjorde ham til en ubevegelig statue. Det er umulig å si hvor langt dette ble. Fra Seward tok Hegness første båt ut, og 300 miles (187 kilometer) nord av Seattle kom et mindre sjøfly og hentet filmrullen. Filmrullen inneholdt det store øyeblikket, men trolig kun noen få sekunder. Det var så mørkt at Ray Wise måtte «skyte» scenen en gang til da lyset kom, underforstått et fingert opptak hvor Gunnar Kaasen på nytt kom kjørende de siste meterne og leverte serumet.

John Hegness farer gjennom villmarka med filmrullen festet til brystet

Filmenstubben som ble verdenskjent trigget Ray Wise. Der og da bestemt han seg for å dra til Hollywood, som Ray Mala. Malakjenner Lael Morgan sier det slik: «Våren kunne ikke komme tidlig nok for Ray det året». Kun stjørdaingen John Hegness kunne forlate Nome om vinteren. Ray Wise jobbet intensivt for å legge seg opp litt penger til turen sørover og et eventuelt opphold i Hollywood. Så forlot han Nome, Candle og Kotzebue og ble Ray Mala, den første ikke hvite skuespiller som fikk en hovedrolle i en film, Oscarvinnende *Eskimo* i 1933 (regi: Woody Van Dyke). Malas gode venn og mentor i ungdommen, John Hegness hadde også en mindre rolle i filmen. Da filmen ble satt opp på Stjørdal, satt Johanna – mor til John, i salen. Det har ingen hensikt å ramse opp hvilke filmer Ray Mala deltok i, og hvem han spilte sammen med, men det ble 25 filmer. Det kunne ha blitt så mange flere. Og de kjente navn og ansikter fra Hollywood på 30-tallet florerte sammen med Ray Mala. Ray Mala omgikk selvsagt disse, men glemte ikke sin opprinnelse. Det kom godt med, da flere kjente regissører benyttet skuespillere i eskimoroller. Ray Mala fremstod som den ekte, med gener og kunnskaper til å utfylle bedre enn noen de relaterte

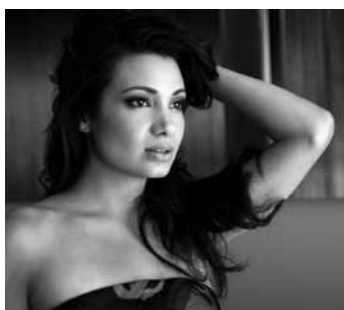

Ray Mala

roller. Det var dårlige tider også i Hollywood, og like ofte havnet Ray Mala bak kameraet som filmfotograf, og vant etter hvert stor anerkjennelse. Ray Mala var ingen partyløve, hans oppvekst og bakgrunn ankret ham til ekteskapet som det grunnleggende. Likevel omgikk han flere kjente personligheter og skuespillere. Blant dem Johnny Weissmuller (1904–1984), som vant fem gullmedaljer i svømming i OL, pluss satte 67 verdensrekorder, men som for mange er like godt kjent som «Tarzan». Komikeren Stan Laurel (d. 1965) fra Hellan & Halvan var også en av Malas nære venner. Felles for Laurel og Weissmuller var at de begge giftet seg fem ganger. Ray Mala så ikke på det som noe forbilde.

Ray Mala giftet seg i 1937 med Galina Bilkevich Lissevitz, kalt Galina Liss. Etter ni års ekteskap fikk de sønnen Theodore Anthony i 1946. Han er i dag kjent som Ted Mala og er doktor i Alaska. Ted Mala mistet sin bestefar Bill Wise i mai og sin bestemor i oktober 1968. Ted graduerte fra DePaul Universitet i Chicago, senere fra medisinstudier ved Autonomous Universitet i Guadalajara, Mexico.

Ted Mala (sønn av Ray) i midten, med datter Galina Mala Liss og sønnen Teddy (barnebarn av Ray Mala)

Ted Mala tok sin master of Public Health fra Harvard, og ble den første lege fra Inupiat, senere sjef for Alaskas helsedepartement. Han er i dag direktør for Tribal Relation og The Traditional Healing Clinic i Anchorage, Alaska. Hans datter, barnebarn av Ray Mala, heter Galina Mala Liss – oppkalt etter sin bestemor, og er modell, skuespiller og regissør i Hollywood, med blant annet roller i den kjente og populære krimserien CSI Miami. Ray's andre barnebarn, Ted jr., jobber også med filming: for NANA (Native Regional Cooperation Alaska).

Den siste filmen Ray Mala deltok i som skuespiller var *Red Snow*, som er betegnet som den første spionfilmen hentet fra den kalde krigen og med atomvåpen som tema. Mange mente dette var starten på Ray Mals andre

karriere. Men slik skulle det ikke gå. Etter å ha stått bak kameraet og filmet «Les Miserables» for den legendariske Lewis Melstone i 1952, ble Ray Mala med den like kjente regissøren Joe LaShelle til Mexico for å skyte noen scener. Det synes som Mala der overanstrengte seg. I alle fall måtte han ha legetilsyn. Da han kom tilbake til Hollywood, ble han lagt inn på sykehus med hjerteproblemer. Joe LaShelle besøkte Ray den 22. september på sykehuset og

sa: «*How soon will you get out of here, we need you*». Tre timer etterpå mottar LaShelle telefon fra ansvarshavende lege som fortalte at Ray Mala var død, 45 år gammel. Dette ble nok for mye for Galina, som hadde fått lungebetennelse. Hun døde litt over åtte måneder senere, den 3. juli 1953. Ray Mala ble for kort tid tilbake av Time Magazine kåret til «Top Ten Alaskan».

Ivar Bremseth, Kjellrun Bremseth, Galina Mala Liss, Marie Skolmli og Kåre Olav Skolmli på grava til Ray Mala i Los Angeles, den 6. oktober 2013

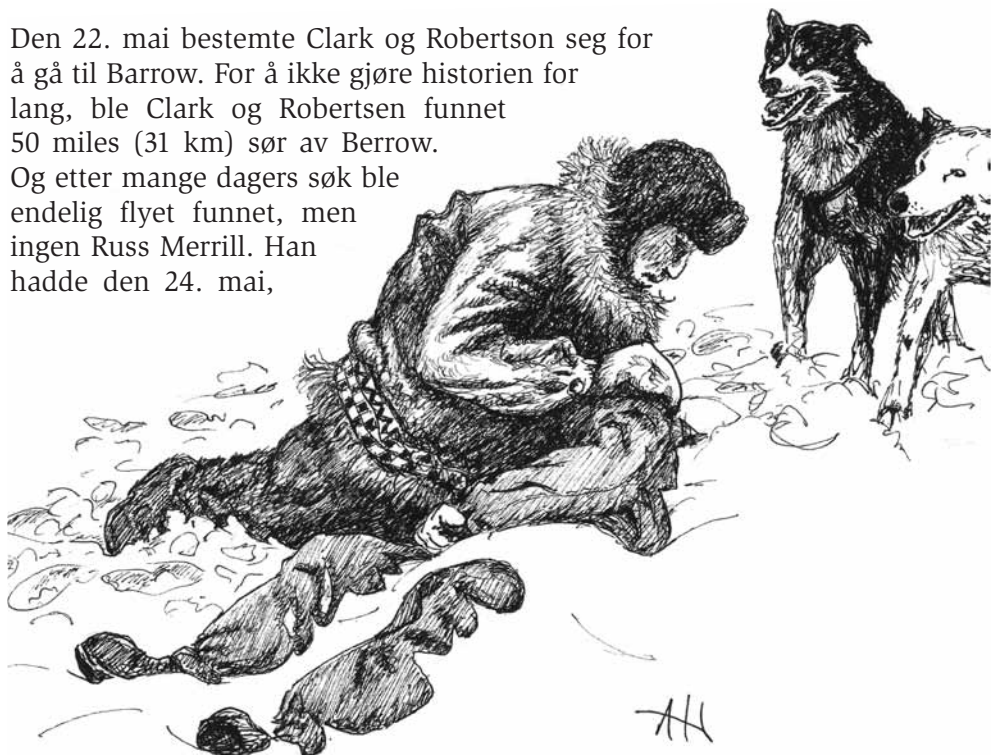
John Hegness var involvert i en av Alaskas mest kjente hendelser, vedrørende Russ Merrill. Russel («Russ») Hyde Merrill var født den 8. april 1894 i Des Moines, Iowa. Under første verdenskrig var han pilot i US Navy. Etter krigen tok han eksamen i kjemi fra Cornell University og påbegynte en karriere som sivilingeniør, men hoppet av og kom til Ketchikan, Alaska som bushpilot den 26. september 1925. Han skulle bli en av Alaskas luftfartspioner. Russ Merrill var den første til å fly til mange tettsteder i Alaska, og den første flyplassen i Anchorage ble bæret med hans navn den 25. september 1932. Våren 1928 hadde Hollywood kommet til Alaska. Den 13. mai skulle Fox

Russel Hyde Merrill

Films transporteres nordover til Barrow. De to som delte på oppdraget var Noel Wien og Russel Hyde Merrill, sistnevnte fra Anchorage Air Transport. De tok av fra Anchorage med utstyr og noen få passasjerer. Etter vel fire timer kom de ut for tåke og måtte lande på en frossen liten innsjø. De hadde valgt å bruke hjul og ikke ski på turen. Dagen etterpå da tåka hadde lettet var det kun Noel Wien som hadde store nok hjul på sitt fly til å lette. Det ble bestemt at han skulle fly til Barrow og returnere med utstyr slik at de kunne få laget en tilstrekkelig rullebane for at Merrill kunne ta av. Men så enkelt skulle det ikke bli. Tilbake står Russel Merrill, kameramann Charles Clark og Gay Robertsen fra Fox Films. Noel Wien kom frem til Barrow med sine passasjerer, og foretok en rask «turn around», men ikke raskt nok. En blizzard (uvær) satte inn, og vedvarte i over en uke. Noel Wien hadde ingen mulighet til å fly i slikt vær, ei heller sette inn redningsmannskap på bakken. Mulighetene var heller ikke større for de tre som lå værfaste på en liten innsjø i Alaskas øde villmark. 12 dager etter at Wien hadde forlatt Merrill kom han og andre seg i lufta for å påbegynne søket, men uten resultat. Området var ikke på den tiden kartlagt. Landskapet hadde forandret seg, siktemerker etter hukommelsen var borte.

Den 22. mai bestemte Clark og Robertson seg for å gå til Barrow. For å ikke gjøre historien for lang, ble Clark og Robertsen funnet 50 miles (31 km) sør av Berrow. Og etter mange dagers søk ble endelig flyet funnet, men ingen Russ Merrill. Han hadde den 24. mai,

John Hegness finner Russ Merrill nesten død i ødemarka

to dager etter at Clark og Robertsen forlot bivuakken, skrevet en hilsen i loggboka til sin kone, to barn og to brødre. Så hadde han labbet ut i ødemarka. Han klarte å fange lemen, som han spiste rå. Etter åtte dager kom han til kysten. Der kom han over et kadaver av en strandet hval. Han var nå utarmet, snøblind og så døden i øynene. Etter ytterligere to døgn hører han flygedur, forsøker å tiltrekke seg oppmerksomhet – men var for svak og i skuffelsen av at de ikke så ham, kollapset han i snøen og ga opp livet. I midlertidig hører han kort tid etterpå lyden av hunder. Herfra følger det to versjoner. Den ene tilsier at hundespenn var sendt ut for å lete, og at ett av disse var John Hegness. Det heter seg fra pressen at John Hegness da kjørte i det forrykende uværet i 36 timer uten stans.

Den andre versjonen går ut på at John Hegness var ute på jakt den 4. juni i nærheten av Cape Halkett, ikke langt fra stedet han en gang hadde en utpost (trading post). Dette var et område hvor han var lommekjent. Plutselig merker han en kontur i landskapet. Først trodde han det var en isbjørn, men da han nærmet seg forsiktig ser han at det er et menneske, sovende – eller rettere sagt død, ut ifra at vedkommende ikke rørte på seg før John snudde ham rundt og ristet litt i ham. Da kom det saktmodig fra den døde: «*Du skulle vel ikke være på vei til Barrow, er du vel, og kunne jeg få sitte på?*» Det var Russ Merrill. John Hegness, som alltid hadde et glimt i øye, fulgte opp med alvorlig mine: «*Hvorfor nå! Jeg har allerede full last*». Uten et ord, forsøker «den døde», utsultede, snøblinde og solbrente piloten å reise seg. Hans ansikt var svart av sår. Russ Merrill tar noen få ustøe skritt nedover mot Barrow, ca. 8 norske mil unna. Idet han skal til å falle igjen, innser Hegness at hans spøk kanskje var litt ubetimelig, så han griper fatt i Merrell og får lagt ham på sleden, og brakt piloten i sikkerhet. John Hegness reddet et menneskeliv den dagen, i det minste foreløpig. Det sies at han reddet totalt 13 personer fra døden i Alaska. Russel Hyde Merrill fikk mange uker på sykehuset etter sine strabaser og Rocky Mountain Spotted Fever. Denne tiden brukte han til å overbevise forsikringsbransjen om hvor trygt det var å fly i Alaska, til tross for at det var lite med karter. Han kunne vise til at kun en hadde omkommet, og det var en journalist som gikk seg inn i propellen og ble drept. Sikkerhet ble et virkelig tema for Russ Merrill. Han var den første som konstruerte og tok i bruk «landing gear» (understell) bestående av både hjul og ski. Tross all hans streben på å tenke sikkerhet, og at ettermiddagen var helt strålende den 16. september 1929, da Merrill tok av fra Anchorage til Nyacgruven nær Bethel, ble han aldri sett igjen. John Hegness hadde lånt ham livet i knappe 15 måneder til.

John Hegness ble født på Stjørdal den 3. februar 1877. Han utvandret til Minnesota, og kom til Alaska i forbindelse med det som blant allmuen går

under betegnelsen Klondike, altså gullrushet. John og hans bror gjorde det ganske bra. Broren dro tilbake til «the 48-lower», mens John giftet seg med Olga Schiefloe fra Sparbu, f. 15. november 1871 og ble ansatt som «postmester» for et område som er større enn hele sør-Norge. Olga og John fikk to døtre, først ei datter som døde som baby (en kilde sier som 10-åring). Deretter Helga, født den 17. desember 1904. Ekteskapet opphørte trolig i 1907. Den 29. august det året krysser Olga og lille Helga den amerikanske grensen fra Canada, og slår seg ned i Seattleområdet. Helga gifter seg med Carroll. I dag lever Susan Carroll og hennes to brødre i California, underforstått: oldebarn av Olga og John Hegness. Noen år senere gifter John Hegness seg for andre gang, nå med ei skuespillerinne, Marie Louise Boulanger, f. 15. september 1884 – d. 2. januar 1948. De fikk ei datter: Brenda Anne Hegness, f. 22. februar 1915, d. 11. august 1995 i Mill Valley, Marin, California. Brenda gifter seg med Roger Clarence Peery, og i dag finnes det flere oldebarn og tippoldebarn av John og Marie i California.

Det er mange slektninger av John Hegness her i Norge, blant dem Sigrun Trælstad på Stjørdal. Hun er tremenning av far til Susan Carroll. Gerd Hegness på Stjørdal og Brit Hegness i Ålesund er meget nære slektninger. Se *Stjørdalens krønike*, bind 8, side 75.

Fra venstre: Sigrun Trælstad, Gerd Hegness og Brit Hegness

Det er også en stor slekt av Olga, fra Sparbu. Jeg lar Randi Margrethe Schiefloe i Trondheim og Sigrid Schiefloe Vassli i Malvik representere dem. For øvrig er Svein Helge Schiefloe på Stjørdal barnebarn av søskenbarn til Olga Hegness. Torhild Langåssve i Sør-Leksdalen i Verdal er også barnebarn av søskenbarn til Olga, og sønnene til Thorild: Tørstein og Arnstein, blir da femmeninger med Susan Carroll. Olga Hegness er også tante til den kjente tidligere NRK-journalisten Dagmar Loe, f. 1923.

John Hegness brakte selv ut posten til de mest avsidesliggende kriker og kroker ved hjelp av båt eller hundespenn. Avstander på 600 miles (375 kilometer) gjennom ødemarka helt opp til Barrow. Han overnattet mer under åpen himmel enn noen andre, i temperaturer under minus 40. Med litt vind ble det under 50. Kombinert med sine postruter levde han som fangstmann (trapper). Omkring første verdenskrig ble det mer og mer båtfrakt langs Alaskas kyst og inn i fjordarmer. Men når det ikke var mulig, måtte siste del av strekningen igjen foregå med hunder. John Hegness hadde sin egen båt, var skipper og ble lommekjent oppover fra Bering Sea, rundt Point Barrow og østover. Han benyttet eskimoer som mannskap. På det viset fikk unge Ray Wise hyre hos John Hegness, og gikk i stjørdalingens lære, for ikke å si hard skole. Etter over tjue år sluttet John Hegness i 1927 som skipper, hundefører og flyttet fra Nome til Cape Halkett, hvor han ifølge Adresseavisen hadde verdens største revefarm (white-fox). Adresseavisen var nok mektig imponert over denne utvandrede stjørdalingen. Hans liv var som et eventyr, fortalte avisa, men poengterte at Hegness ikke tillot at det han fortalte skulle komme offentligheten for øre.

Fra venstre: Randi Margrethe Schiefloe og Sigrid Schiefloe Vassli. Til høyre: Susan Carroll, oldebarn av Johan Hegness, i Los Angeles den 7. oktober 2013

Mye tyder på at John Hegness under sin tid ved Barrow opptrådte som kjentmann, guide og rådgiver for Fox Films, som stadig var i Alaska for å skyte enkelte scener til sine Hollywoodfilmer. Dette påvirket trolig hans valg. Han var nå passert for lengst de 50, og turene i villmarka ble kanskje tyngre. Hegness flytter plutselig i 1930 sørover til Los Angeles sammen med sin kone og deres 16-årige datter Brenda, og blir rådgiver hos Paramount Studios. Dette var et miljø som nok stod John Hegness temmelig fjernt. Muligens var det slik at hans kone Maria skulle gjenoppta sin karriere som skuespillerinne. I Hollywood møter John Hegness igjen sin gamle elev, Ray Wise – som nå

kalte seg Ray Mala. Da MGM skulle filmen «Eskimo» i 1933 med nettopp Ray Mala i hovedrollen, ble Hegness med nordover igjen som rådgiver, samt fikk en beskjeden statistrolle i filmen. Kort tid etterpå ble John Hegness skilt igjen. John Hegness var kanskje ingen moderne familiefar. Han trivdes nok best i ensomheten ute i villmarka.

I John Hegness sin tid var det ikke karter over Alaska. Leveregelen nummer en var: «*Make your own maps (lag dine egne karter)*». Siktmerker og hukommelsen var livsforsikringen. John Hegness ble en gang spurt av en journalist om hvordan han kunne finne frem på disse veiløse viddene og skumle terrenget. Da svarte Hegness: «*Det er noe som sitter i meg fra guttedagene da jeg var gjeter og sprang i skog og mark og lette etter sauer og kyr. Jeg trengte ikke mange merker for å følge et spor*». John var som smågutt gjeter i Fornemarka i Hegra.

Når en leser om Alaskas utvikling og de store berømtheter som kom dit for ferie og/eller eventyr, eller benyttet Alaska i en eller annen sammenheng, dukker navnet John Hegness opp overalt. Da John Hegness bodde i Nome, kom Roald Amundsen dit for å lære å bruke hunder. Det var John Hegness som lært Roald Amundsen alt om hunder og hundespann. Roald Amundsen holdt kontakt med John Hegness i alle år, og takket stjørdalingen for at han nådde Sørpolen. Roald Amundsen betegnet alltid Hegness som: «*the greatest dogman he had seen*». John Hegness skrytete mye av Roald Amundsen. Det heter seg at de avsluttet dagens treningsøkter med ei flaske konjakk. Stjørdalingen var også mye i lag med Wilkins og Eielson, som han lærte opp til å overleve i ødemarken. Vi må også anta at John Hegness var i kontakt med Sheldon Jackson, Lomen-selskapet og det sanne eventyret som forfatteren Roy Andersen så ypperlig har beskrevet både som dokumentar på NRK og i sine bøker. Og Hegness sin beste kamerat var den anerkjente Knud Rasmussen, som fikk mange vink og råd hos nordmannen. Hegness var en meget ansett mann i hele Alaska og en betydelig personlighet i Alaskas historie, med fremtredende plass i Alaskas museum. I Norge er han totalt ukjent. Det het seg at dersom noen trengte råd og veiledning, var det til John Hegness de gikk, fra den enkleste fangstmannen til berømte filmfolk fra Hollywood.

John Hegness

Adresseavisen gjorde et intervju med John Hegness under hans besøk hjemme på Stjørdal i november 1929. Det var på samme tidspunkt som Carl Eielson var savnet, mannen som senere ble omtalt som *The Father of Alaska Aviation*. Hegness trodde ikke hans kamerat ville overleve. Carl Eielson var en av disse virkelige flypionerene som stadig satte rekorder. I lag med Russ Merrill utviklet han polarflygingen. Felles for begge var at de skulle møte sin skjebne i det ugjestmilde terrenget. Carl Benjamin Eielson ble født i 1897 i Hatton, Nord-Dakota, av en norsk innvandrerfamilie og er av ettertiden sett på som en av de virkelige store amerikanske flypioner, bushpilot og oppdager.

Carl Eielson

Han begynte jusstudier i Washington, DC i 1921, men de ble snart avbrutt, og han begynte å jobbe som lærer på en ungdomsskole i Fairbanks, Alaska. I februar 1924 fløy han Alaskas første luftpoststrute fra Fairbanks til MacGrath, en fire timers tur som tok 21 dager med hundespenn. I 1926 ble han engasjert av den australske polarforskeren Hubert Wilkins som pilot. Sammen skulle de fly fra Point Barrow, Alaska, til Spitsbergen. Hensikten var å se om det fantes land mellom Alaska og Nordpolen. De gjorde to mislykkete forsøk i 1926 og 1927, men i 1928 klarte de det. 21. april 1928 landet de ved radiostasjonen i Barentsburg etter et fire døgns ufrivillig opphold på Daudmannsodden. I 1928 fikk han Norsk Aero Klubbs gullmedalje. I den antarktiske sommer 1928–1929 var han med på kartlegging av land på den Antarktiske halvøy. Hvalkokeriet «Hektor» ble brukt som base. I juni 1929 ledet han det nystartede Alaskan Airways i Fairbanks. John Hegness snakket mye om sin venn Carl Eielson, og

det kom stadig frem at John hadde lært den unge amerikaneren fra prærien i Nord-Dakota å overleve i fjellene i Alaska. Carl Eielson omkom 9. november 1929, under en redningsaksjon for et skip som var fastfrosset nord for Beringstredet. Hegness var læremester for de to største pionerer innen polarflyging i vår historie, men som Hegness selv uttrykte det til Adresseavisen: «Det er en forskrekkelig utholdende fyr,

I Hatton, Nord-Dakota, den 15. oktober 2013. F.v: Kåre Olav Skolmli, Marie Skolmli, Kjellrun Bremseth og Ivar Bremseth

den Eielson, men isen der oppe er aldri i ro». Hegness hadde lært dem å ikke vise hovmod og utfordre naturen. Det var ikke bare å lande og bli der i ødemarka. Flyene ville ikke ha sjanser mot hundene.

Og når vi igjen er inne på hunder kan følgende litt interessant poeng nevnes: Vi vet at John Hegness vant det første All Alaska Sweepstakes, forløperen til Iditarod, verdens mest kjente hundesledeløp. Det er forbundet meget stor prestige til nettopp dette løpet. En av de som har kjørt Iditarod, er en av Norges fremste hundekjørere, nemlig Sigrid Ekran, som bor i Follidal, men opprinnelig fra Sparbu. Hun har vært med innen Team Norway flere år, og kjørte løpet i 2007, hvor hun ble beste «rookie» (debutant) og beste kvinne. Hva har så hun med John Hegness å gjøre? Jo, Sigrid Ekran er tippoldebarn av Ole Kolset fra Sparbu, som igjen var onkel til Olga Schiefloe, som ble gift med John Hegness i Alaska. Så kom ikke her!

Sigrid Ekran

Etter noen år synes det som John Hegness flytter til Everett i Washington State, hvor han jobbet på skipsverft. Formuen som han hadde funnet som gull i Alaska som ung mann i lag med broren, og kapitalen han senere la seg opp i et område hvor det ikke var så mye å bruke pengene på, var nå brukt

opp til de grader. Da John Hegness besøkte sin familie på Stjørdal i 1953, hadde han ikke penger til billetten tilbake til Amerika. De siste leveårene tilbrakte John Hegness i Los Angeles, kanskje for å være i nærheten av sine døtre og deres familie. John Hegness døde i september 1963 og hviler nå i et mausoleum på Woodlawn kirkegård i Santa Monica i Hollywood i Los Angeles. Hans andre kone, Marie Louise Hegness (1884–1948), hviler på Forest Lawn Memorial Park i Los Angeles, ikke langt fra The Andrews Sisters.

Adresseavisen som intervjuet John Hegness i 1929 skriver det slik til slutt: «Når vi derfor har funnet det å være på sin plass å ofre disse linjer på John Hegness, så er det for å fortelle, at det er nordmenn som i det stille og skjulte gjør gjerninger i menneskehetens tjeneste som det står glans og respekt av. Menn hvis liv og virke kaster glans også over hjembygden og hjemlandet».